

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการดำเนินชีวิตทางสังคมของผู้สูงอายุสมาชิกชมรมอยู่วัยปี-ซีวีเป็นสุข พร้อมทั้งความคิดเห็นของผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวต่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมอยู่วัยปี-ซีวีเป็นสุข มีจำนวนประชากรประมาณ 1,000 คน จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามกำหนดของ Herber Arkin and Raymond R.Colton จำนวนทั้งสิ้น 260 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งได้ออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีคำถามทั้งลักษณะปลายปิด และปลายเปิด ตัวอักษรใหญ่พิเศษ เก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามในวันงานสัมมนาของชมรมฯ และส่งผ่านทางไปรษณีย์ นอกจากนี้ ใช้การสัมภาษณ์เฉพาะกรณี เพื่อขยายผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมประมวลผลทางคอมพิวเตอร์ (spss) เพื่อประมวลหาค่าความถี่และร้อยละของตัวแปรที่ศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ พร้อมทั้งนำข้อมูลสัมภาษณ์ประกอบการบรรยายผลการศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

การสรุปและอภิปรายผลการศึกษา จะแบ่งประเด็นเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1. สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการดำเนินชีวิตทางสังคมของผู้สูงอายุสมาชิกชมรมอยู่วัยปี-ซีวีเป็นสุข
2. ความคิดเห็นของผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกชมรมอยู่วัยปี-ซีวีเป็นสุข ต่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

5.1.1 สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการดำเนินชีวิตทางสังคมของผู้สูงอายุ สมาชิกชมรมอยู่ร้อยปี-ชีวีเป็นสุข

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษารายใหญ่ (ร้อยละ 63.8) เป็นหญิง กว่าครึ่งอายุระหว่าง 60-69 ปี มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 63.8) และส่วนใหญ่มิบุตรไม่เกิน 3 คน (ร้อยละ 76.2) นอกจากนี้พบว่า ผู้สูงอายุหญิงมีสัดส่วนผู้เป็นโสดและหม้ายสูงกว่าผู้สูงอายุชาย (ร้อยละ 24.1 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 8.5) ในส่วนของระดับการศึกษานั้น ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างรายใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 65) ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการศึกษาดีกกลุ่มหนึ่ง และไม่พบความแตกต่างในด้านการศึกษาของกลุ่มผู้สูงอายุหญิงและชาย

ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างเกือบ 2 ใน 3 ปลอดภัยแล้ว เกือบครึ่งจึงมีแหล่งรายได้หลักจากเงินบำนาญ (ร้อยละ 48.8) ซึ่งหมายถึงอาชีพส่วนใหญ่ก่อนเกษียณคือรับราชการนั่นเอง รองลงมาคือรายได้หลักจากธุรกิจการงาน (ร้อยละ 32.7) ไม่พบความแตกต่างของอาชีพระหว่างผู้สูงอายุเพศหญิงและเพศชาย กลุ่มตัวอย่าง กว่าครึ่งมีรายได้ระหว่าง 20,000 – 50,000 บาท (ร้อยละ 55) นับว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ค่อนข้างดี เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อและมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีโอกาสเลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ พบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีแหล่งรายได้หลักจากบุตรในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุเพศชาย (ร้อยละ 8.4 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 3.2) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สูงอายุหญิงนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายในบ้าน จึงมักเป็นผู้ที่ได้รับรายได้จากบุตรมากกว่าผู้สูงอายุชาย

สภาพการดำเนินชีวิตทางสังคม ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วยสภาพด้านร่างกาย ความถี่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ตลอดจนสภาพที่อยู่อาศัย สภาพการอยู่อาศัย และปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังสามารถดูแลตนเองได้ (ร้อยละ 96.5) และให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางด้านสุขภาพเป็นหลัก เช่น การออกกำลังกายเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ที่บ้าน ซึ่งมีความถี่ในการทำกิจกรรมดังกล่าวทุกวัน หรืออาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง นอกจากนั้นจะให้ความสำคัญพอ ๆ กัน ระหว่างกิจกรรมทางด้านการพักผ่อน เช่น ดูหนังฟังเพลง ท่องเที่ยว กับกิจกรรมทางด้านจิตใจ เช่น การไปวัด ฟังเทศน์ พบปะลูกหลาน ซึ่งมีความถี่ในการทำกิจกรรมดังกล่าวสัปดาห์ละครั้ง หรืออย่างน้อยเดือนละครั้ง ซึ่งตามทฤษฎีกิจกรรมนั้น ผู้สูงอายุจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หากคงไว้ซึ่งการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีความห่วงใยด้านสุขภาพเป็นหลัก มีอุดมการณ์ร่วมกันที่จะรักษา

สุขภาพเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ยาวนานอย่างมีความสุขตามวัตถุประสงค์ของชมรมฯ จึงเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมโดยเฉพาะด้านสุขภาพ

สภาพที่อยู่อาศัยปัจจุบันของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ (ร้อยละ 70.4) มีที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว (ร้อยละ 70) ซึ่งมีพื้นที่ดินระหว่าง 50-200 ตารางวา (ร้อยละ 56.9) ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 81.9) และกว่าครึ่งมีระยะเวลาการอยู่อาศัยค่อนข้างนาน คือ มากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 56.9) รองลงมาคือ 11-20 ปี (ร้อยละ 23.5)

สภาพการอยู่อาศัยปัจจุบัน พบว่า เกือบครึ่งอยู่อาศัยกับลูกหลานและคู่สมรส (ร้อยละ 43.1) รองลงมาคือ อยู่อาศัยกับบุตรหลาน หรือกับคู่สมรส (ร้อยละ 24.4 และ 18.8 ตามลำดับ ส่วนใหญ่อยู่อาศัยในหลังเดียวกันกับบุตรหลาน (ร้อยละ 64.6) และพักอยู่ชั้นบนของที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 70.8) อย่างไรก็ตาม มีผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยอยู่อาศัยคนละหลังในรั้วเดียวกัน หรืออยู่ในละแวกใกล้เคียงกับบุตรหลานแต่ไม่ได้อยู่ในหลังเดียวกัน (ร้อยละ 16.2) ซึ่งตรงกับงานวิจัย ที่ว่า แม้ระดับการอยู่บ้านเดียวกันกับบุตรจะลดลงเล็กน้อย แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าระบบการเกื้อหนุนโดยครอบครัวจะถูกกระทบกระเทือนไปด้วย เพราะการที่จะไปมาหาสู่กันในระหว่างบิดามารดาและบุตรนั้นสามารถทำได้ทุกวัน สะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการซื้อความเป็นส่วนตัวสำหรับบุคคลทั้งสองรุ่นด้วยการตั้งครัวเรือนอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันพอที่จะดูแลและเกื้อหนุนกันได้ตามประเพณีอันดีงามของไทย (นภาพร ชัยวรรณ และ จอห์น โนเดล, 2542) สำหรับผู้สูงอายุที่มีบุตรหลาน พบว่า 2 ใน 3 ยังมีความต้องการที่จะอยู่กับลูกหลานต่อไป (ร้อยละ 65) ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังนั้นส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 64) มีระดับการศึกษาค่อนข้างดี คือตั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไป (ร้อยละ 76) เกือบครึ่งมีรายได้ครอบครัวระหว่าง 20,000-30,000 บาท (ร้อยละ 44) รองลงมาคือมีรายได้ครอบครัวตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 24) ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีกำลังซื้อกลุ่มหนึ่ง

สำหรับปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่แจ้งว่าไม่มีปัญหาในด้านที่อยู่อาศัยในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านพื้นที่ใช้สอย ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความสะดวกสบาย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังดูแลตนเองได้ และอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยมาค่อนข้างนาน มีความเคยชินกับที่อยู่อาศัย สำหรับผู้ที่ระบุว่ามีปัญหา นั้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปัญหาสภาพแวดล้อม โดยระบุในเรื่องของอากาศเสียเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือปัญหาด้านความสะดวกซึ่งระบุว่าที่อยู่อาศัยอยู่ห่างไกล สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล

สวนสาธารณะ โดยผู้ที่ระบุว่ามีปัญหาด้านต่าง ๆ นั้นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65-80) อยู่บ้านเดี่ยวในเขตกรุงเทพมหานครนั่นเอง ไม่ใช่ผู้ที่อยู่อาศัยสูงดังที่คาดการณ์ไว้ เป็นที่น่าสนใจว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นว่าคุณภาพชีวิตมีปัญหาที่อาศัย และไม่กังวลว่าต้องมีการปรับปรุงที่อาศัยเพื่อรองรับความชราภาพมากขึ้นในอนาคต จากการสัมภาษณ์นายทองจุล สิงห์กุล อายุ 80 ปี ให้ความเห็นว่า ขณะนี้ตนยังแข็งแรงอยู่ สามารถขึ้นลงในบ้านได้ การเตรียมการปรับปรุงบ้านนั้นตนมองว่า เมื่อมีความจำเป็นจึงค่อยทำ ซึ่งขณะนี้ลูก ๆ ได้ต่อเติมพื้นที่ชั้นล่างไว้ให้ แต่ก็ยังไม่ได้ย้ายลงมา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยคิดย้ายจากที่อาศัยปัจจุบัน (ร้อยละ 72.3) โดยให้เหตุผลว่า รักและผูกพันกับที่อาศัยปัจจุบัน บางส่วนให้เหตุผลว่าต้องการอยู่ใกล้ลูกหลาน และคิดว่าการย้ายเป็นการสิ้นเปลือง ซึ่งตรงกับทฤษฎีเรื่องการย้ายที่อาศัยที่กล่าวไว้ว่า นอกจากช่วงวัยของชีวิตจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการย้ายที่อาศัย จะมีแรงกระตุ้นที่พึงปรารถนา เช่น ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น แรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ขนาดที่อาศัยที่ไม่เหมาะสม ระยะเวลาการอยู่อาศัยถือเป็นแรงต้านการย้ายที่อาศัยที่สำคัญอันหนึ่ง และเนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุตัวอย่างนี้ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในที่อาศัยปัจจุบันมากกว่า 20 ปี จึงระบุว่าไม่เคยคิดย้ายจากที่อาศัยปัจจุบัน สำหรับเหตุผลของผู้ที่เคยคิดย้ายจากที่อาศัยปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า บ้านหลังปัจจุบันมีสภาพไม่เหมาะสม ต้องการความสงบและอิสระมากขึ้น และต้องการกรรมสิทธิ์ในที่อาศัย ซึ่งตรงกับข้อค้นพบว่า ผู้ที่ปัจจุบันเช่าที่อาศัยอยู่นั้นมีสัดส่วนผู้คิดย้ายจากที่อาศัยปัจจุบันสูงที่สุด (ร้อยละ 50) ด้วยเหตุผลที่ต้องการกรรมสิทธิ์ในที่อาศัยนั่นเอง

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้มีการศึกษามาก่อน พบว่า มีความใกล้เคียงกันในสภาพทางสังคม อย่างไรก็ตามก็ตีกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้มีวุฒิการศึกษาในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนลักษณะการดำเนินชีวิตนั้นไม่ต่างกันเท่าไรนัก ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างนี้ยังมีสุขภาพแข็งแรง และสนใจกิจกรรมด้านสุขภาพเป็นหลัก นอกจากนี้ในเรื่องเกี่ยวกับที่อาศัย มีข้อแตกต่างกัน คือ รูปแบบที่พักอาศัย ซึ่งพบว่า กลุ่มข้าราชการตำรวจส่วนใหญ่พักบ้านพักราชการ กลุ่มผู้สูงอายุในเขตคลองเตยส่วนใหญ่อยู่บ้านเรือนไม้และเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงานในบริษัทชั้นนำในกรุงเทพฯ มีรูปแบบที่อาศัยเดียวกับกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้คือ บ้านเดี่ยวและส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่อาศัย นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่อาศัยอยู่แล้วนั้น ส่วนใหญ่ต้องการที่

จะอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยปัจจุบันต่อไป ความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นเพียงบ้านหลังที่สอง ไม่ใช่ความจำเป็น (แสดงในตารางที่ 5-1)

5.1.2 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกชมรมอยู่ร้อยละปี-ซีวีเป็นสุข ต่อที่อยู่อาศัย สำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะผู้อยู่อาศัยของที่อยู่อาศัย สำหรับผู้สูงอายุว่าควรเป็นที่อยู่อาศัยที่เตรียมไว้สำหรับผู้อยู่อาศัยหลากหลายกลุ่มวัยและอายุ (ร้อยละ 67.7) ไม่ใช่เตรียมไว้เฉพาะเพียงกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งตรงกับแนวความคิดที่ว่า ผู้สูงอายุควรถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่ควรถูกแยกออกไปอยู่ในสถานที่ที่โดดเดี่ยว ห่างไกลจากชุมชน (Peter Gauchat, 2002) ควรอยู่ใกล้กับสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และชุมชนเดิมให้มากที่สุด นอกจากนี้มีหลักการวางแผนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย สำหรับผู้สูงอายุ คือ

1. จัดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุกระจายไปตามชุมชน ไม่แยกโดดเดี่ยว (Dispersed throughout the community)
2. จัดให้ใกล้กับแหล่งบริการต่าง ๆ (Within walking distance)
3. จัดไว้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ เพื่อสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Attached to opportunities for contribution)
4. จัดให้ใกล้แหล่งระบบขนส่งมวลชน (Easily accessible)
5. จัดให้มีสภาพใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยเดิม (A visual fit with local housing)

จากการสัมภาษณ์นายธนชัย พูลเจริญ อายุ 65 ปี ให้ความเห็นว่า ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรมีลักษณะผู้อยู่อาศัยที่มีหลากหลายกลุ่มวัย และผู้สูงอายุควรปฏิบัติตนให้เข้าได้กับกลุ่มวัยอื่น ๆ ด้วย เพราะเมื่อเวลาผ่านไป คนวัยเดียวกันก็จะทยอยจากไปเรื่อย ๆ หากเข้ากับวัยอื่น ๆ ไม่ได้ก็จะเกิดปัญหาได้

ผู้สูงอายุในกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งมีความเห็นว่า ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรมีทำเลที่ตั้งในเขตปริมณฑล (ร้อยละ 44.2) รองลงมาคือทำเลต่างจังหวัด (ร้อยละ 37.3) ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายเผด็จ กิจดำเนิน อายุ 75 ปี ให้ความเห็นว่า เนื่องจากจะได้มีอากาศ สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น และยังใกล้แหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังแนวคิดที่ว่า ที่อยู่อาศัยที่ดีนั้น ควรต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย (Hooyman และ Kiyak, 1996)

ในด้านรูปแบบตัวอาคาร ผู้สูงอายุครึ่งหนึ่งเห็นว่า ควรมีลักษณะเป็นหลัง ๆ แยกกัน เช่น บ้านเดี่ยว และร้อยละ 37.3 มีความเห็นว่า ควรมีลักษณะอาคารติดกันบ้าง เช่น ทาวน์เฮ้าส์ มีเพียงส่วนน้อยที่ให้ความเห็นว่าควรเป็นลักษณะอาคารสูง จากการสัมภาษณ์นางระเบียบ วงศ์สกุล อายุ 74 ปี ให้ความเห็นว่าที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุควรมีลักษณะอาคารแยกเป็นหลัง ๆ เพื่อจะได้มีความเป็นส่วนตัวและอิสระ และจากทฤษฎีความต้องการและสถานภาพผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุจะมีสถานภาพทางด้านร่างกายที่เสื่อมถอย การอยู่ในอาคารสูงเกินไปจึงไม่เหมาะสม และอีกประการหนึ่งคือ ผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการความเป็นส่วนตัวเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

ในด้านการครอบครองสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่าผู้สูงอายุควรต้องมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จึงควรเป็นลักษณะการซื้อมากที่สุด (ร้อยละ 48.5) หรือเป็นการซื้อหุ้น (ร้อยละ 38.1) ซึ่งจะได้กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและสามารถโอนสิทธิ์ได้ จากการสัมภาษณ์นาย ศึกษา รักวิทยาศาสตร์ อายุ 62 ปี ให้เหตุผลว่า เนื่องจากไม่เคยชินกับการเช่าหรือเช่าซื้อที่อยู่อาศัย จึงสนใจเป็นการซื้อมากที่สุด และถึงแม้ว่าจะลูกหลานจะไม่รับโอนกรรมสิทธิ์หากจากไปแล้ว ก็ยังสามารถยกให้เป็นการกุศลได้

ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งมีความเห็นว่าโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรมียูนิตที่พักซึ่งจากความเห็นข้างต้นที่ต้องการให้เป็นรูปแบบหลัง ๆ แยกกันหรือติดกันนั้น ที่พักควรมีให้เลือกได้ว่าต้องการจะให้มีผู้อยู่ร่วมอาศัยในหลังเดียวกันหรือไม่ หรือมีความเห็นว่าควรให้มีผู้อยู่ร่วมมากกว่าไม่มีผู้อยู่ร่วม (ร้อยละ 38.8 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 6.5) โดยน่าจะมีผู้อยู่ร่วม 2-3 คน ทั้งนี้จะได้มีเพื่อนพูดคุยและคอยดูแลซึ่งกันและกัน

บริการที่ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าควรจัดให้มีในโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยต้องชำระค่าบริการด้วยนั้น 3 อันดับแรก คือ บริการอาหาร 3 มื้อ ซึ่งสามารถเลือกเมนูได้บ้าง บริการด้านการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพให้กับผู้สูงอายุเป็นระยะ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การให้ความรู้ด้านโภชนาการ ฯลฯ และบริการด้านการแพทย์โดยจัดให้มีแพทย์มาตรวจผู้สูงอายุเป็นระยะ ๆ บริการที่ควรจัดให้มีรองลงมานั้นคือ บริการด้านพยาบาลซึ่งควรจัดให้มีพยาบาลประจำโครงการ บริการด้านการรักษาความปลอดภัย และบริการด้านรถรับส่งไปสถานที่ต่าง ๆ

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่โครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรจัดให้มี โดยต้องชำระค่าบริการ 3 อันดับแรกนั้น คือ สวนสุขภาพ ร้าน

อาหาร และห้องปฏิบัติการ ในอันดับรองลงมานั้น คือ คลินิก ศูนย์กายภาพบำบัด และร้านขายของ

ความเห็นข้างต้นสอดคล้องกับการวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงานบริษัทชั้นนำในกรุงเทพมหานคร (บัญชา บุรณสิงห์, 2539) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอายุเฉลี่ย 50-55 ปี สมรส และมีบุตร วุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีเนื่องจากสมัยนั้นยังไม่นิยมการศึกษาในระดับสูงมากนัก ทำงานเป็นผู้บริหารระดับกลาง มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ย 20,000 – 50,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าชุมชนผู้สูงอายุควรมีลักษณะเป็นบ้านกลุ่มชั้นเดียว (Single-Stored Cluster House) ในเขตปริมณฑล สามารถซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ มีบริการด้านแพทย์ พยาบาล อาหาร ทำความสะอาด ซักรีด รถรับส่งไปที่ต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ โรงพยาบาล-คลินิก สวนสุขภาพ ศูนย์กายภาพบำบัด สวนพักผ่อน และห้องปฏิบัติการ

และงานวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตคลองเตย (วรวรรณ นิตบงกช, 2541) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 55-64 ปี พักอาศัยอยู่ในเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่สมรส มีบุตร 2-3 คน มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวน้อยกว่า 16,801 บาท ซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการที่ควรจัดให้มีในชุมชนฯ คือ แพทย์และพยาบาลอาหาร และการทำความสะอาดที่พัก (แสดงในตารางที่ 5-1)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างบางราย ซึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ตามข้อสรุปข้างต้นนั้น บางท่านให้ความเห็นเพิ่มเติม คือ

นางสาวเพียงพอ หอพรสิริ อายุ 62 ปี เห็นด้วยกับแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ตัวอาคารที่อยู่ควรเป็นสัดส่วนแต่อยู่ใกล้กันพอที่จะเดินถึงกันได้ ควรอยู่เขตปริมณฑล เพราะยังเดินทางสะดวก ไม่ไกลมาก

นางปริญญช นวรัตน์ ณ อยุธยา อายุ 69 ปี ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุ เพราะเห็นว่าเมืองไทยยังไม่ทำจริงจัง และกลัวว่าจะทำได้ไม่ดีเหมือนในต่างประเทศ

นางระเบียบ วงศ์สกุล อายุ 74 ปี ให้ความเห็นว่า ที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับครอบครัวของผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุมีบุตรหลาน ก็ควรอยู่กับบุตรหลานซึ่งจะมีความอบอุ่นกว่า หากผู้สูงอายุไม่มีบุตรหลาน หรืออยู่ลำพัง แนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุก็เป็นทางเลือกที่อยู่อาศัยหนึ่งที่ดี

นางศรีประภา อินทรพงษ์วัฒน์ อายุ 63 ปี มีความเห็นว่า โครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรมีลักษณะผู้อยู่อาศัยที่เป็นผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ต้องมีการคัดเลือกลักษณะผู้สูง

อายุที่จะเข้ามาอยู่อาศัย ไม่เอาคนที่ก้าวร้าวเข้ามาอยู่อาศัยด้วย นอกจากนี้ราคาควรไม่แพงมาก เพราะผู้สูงอายุมักมีรายได้น้อยลง

นายเมตต์ จิกดำเนิน อายุ 75 ปี ให้ความเห็นว่า แม้เห็นด้วยกับแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุ แต่คงไม่ไปอยู่ เพราะจะขาดความอิสระและขาดความเป็นส่วนตัว

จะเห็นได้จากความเห็นด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้สูงอายุจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อม บริการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพเป็นหลัก ดังนั้น การจัดบริการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้น ไม่เพียงแต่จะต้องคำนึงถึงในเรื่องกายภาพ (Hardware) ซึ่งหมายถึงรูปแบบและตัวบ้านพักอาศัย อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่เหมาะสม อุปกรณ์เตือนภัยเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน และอุปกรณ์ช่วยเหลือต่าง ๆ (assisted devices) ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองได้มากที่สุด แต่ยังคงต้องคำนึงถึงในเรื่องการจัดการและการให้บริการที่สำคัญ (Software) ซึ่งหมายถึง ระบบจัดการและบริการต่าง ๆ ที่ชุมชนผู้สูงอายุจัดหาไว้ให้ อันจะทำให้ผู้สูงอายุบรรลุถึงความรู้สึกปลอดภัยต่อชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สินของตน ลดภาระการทำกิจวัตรประจำวัน และมีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในชุมชน (นาฏ พงษ์สมุทร, 2544)

เป็นที่น่าสนใจว่า ผู้สูงอายุสมาชิกชมรมอยู่ร้อยละ 60.4 รู้จักหรือเคยได้ยินเกี่ยวกับชุมชนผู้สูงอายุ (Retirement Community) ซึ่งได้มีการอธิบายไว้ในแบบสอบถามอันหมายถึง “สถานที่ที่ให้บริการด้านที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ลักษณะโรงพยาบาล โดยมีรูปแบบ สภาพแวดล้อม และมีบริการด้าน ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ดำเนินการโดยเอกชน และมีค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัย และไม่ใช่สถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ” อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับผู้สูงอายุบางรายที่แจ้งว่ารู้จักชุมชนผู้สูงอายุนั้น บางรายยกตัวอย่างชุมชนผู้สูงอายุในต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง แต่บางรายกลับยกตัวอย่างที่เป็นสถานสงเคราะห์คนชราทั่วไป

นอกจากนี้ พบว่า แม้ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.6) มีความเห็นว่า ผู้สูงอายุควรอยู่ใกล้ชิดลูกหลาน ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.2) ก็ยังเห็นด้วยกับแนวความคิดในการสร้างชุมชนผู้สูงอายุ ทั้งผู้สูงอายุที่สมรส และโสด ทั้งผู้ที่มีบุตรและไม่มีบุตร ซึ่งตรงกับงานวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ ข้างต้น ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดให้มีชุมชนผู้สูงอายุ โดยให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุจะได้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้ใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนวัยเดียวกัน และจะได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานดูแล หรือไร้ที่พึ่งพิง

ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างเพียงประมาณครึ่งหนึ่งอยากไปอยู่ในชุมชนผู้สูงอายุหากมีชุมชนผู้สูงอายุที่เป็นที่พอใจ และอีกส่วนยังไม่แน่ใจว่าจะไปอยู่หรือไม่ ซึ่งระบุว่าอนาคตยังไม่แน่นอน โดยผู้สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุให้เหตุผลที่ต้องการจะไปอยู่ว่า จะได้ร่วมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ จะได้มีความสงบเป็นส่วนตัว และจะได้ใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนวัยเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่เห็นด้วยกับแนวความคิดการจัดสร้างชุมชนผู้สูงอายุทั้งหมดนั้นไม่ได้แสดงความสนใจจะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุ เนื่องจากบางส่วนพอใจกับที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ต้องการอยู่กับลูกหลานต่อไป และมีความเห็นว่าชุมชนผู้สูงอายุเหมาะกับผู้ที่ไม่มีที่พึ่งพิงหรือไม่มีลูกหลานคอยดูแลมากกว่า จากการสัมภาษณ์นายทองจุล สิงห์กุล อายุ 80 ปี และนางระเบียบ วงศ์สกุล อายุ 74 ปี ให้ความเห็นตรงกันว่า แม้จะเห็นด้วยกับแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุ แต่ไม่คิดจะไปอยู่ เพราะที่อยู่ปัจจุบันก็ดีอยู่แล้ว

อย่างไรก็ดี พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.3) ให้ความสนใจหากจะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุเป็นการชั่วคราวคล้ายการไปพักผ่อนตากอากาศและได้พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกับคนวัยเดียวกัน ซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการทำการตลาดโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่มีกำลังซื้อ อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ทางธุรกิจต่อไป

ส่วนผลการวิจัยลักษณะทั่วไปของผู้ที่สนใจจะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุที่เป็นที่น่าพอใจนั้น พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงมีความต้องการไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุต่าง ๆ นั้น ช่วงอายุที่ต่ำสุด คือ 50-59 ปี มีความสนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุที่มากกว่า ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้ที่อายุยังไม่สูงมากมีความเข้าใจในแนวคิดชุมชนผู้สูงอายุมากกว่าคนที่สูงอายุกว่า หรือคนรุ่นเก่า

หากพิจารณาตามสภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสดมีความสนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุในอัตราส่วนสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากต้องการเพื่อนและมีกิจกรรมร่วมกับคนวัยเดียวกัน ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นม่าย หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรสนั้น แสดงความสนใจที่จะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุน้อยที่สุด ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีบุตร จึงต้องการอยู่กับบุตรหลานต่อไป นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์นางบุญมั่น โรจนสวัสดิ์ อายุ 72 ปี ซึ่งไม่สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุนั้น ให้เหตุผลว่า มีบ้านอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องไปอยู่ที่อื่นและต้องการอยู่กับบุตรหลานต่อไป

ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรมีความสนใจที่จะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่มีบุตร และผู้สูงอายุที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปจะมีสัดส่วนของผู้ที่สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงกว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาด้านปริญญาตรี เนื่องจากมีความเข้าใจและยอมรับแนวความคิดเรื่องชุมชนผู้สูงอายุมากกว่า

หากพิจารณาตามสภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้ที่มีอาชีพรับราชการอยู่ปัจจุบันนั้นมีสัดส่วนผู้สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงที่สุด ผู้ที่มีรายได้ครอบครัวต่อเดือนในระดับสูงสุด คือ 100,001 ขึ้นไป มีสัดส่วนความสนใจสูงสุด ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มที่เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง รองลงมา คือ กลุ่มรายได้ครอบครัวไม่เกิน 30,000 บาทต่อเดือน ซึ่งอาจเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนผู้สูงอายุคลาดเคลื่อนไปเป็นสถานสงเคราะห์ทั่วไป แสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้สนใจที่จะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุที่เป็นที่น่าพอใจนั้น อาจไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุดังเช่นชุมชนผู้สูงอายุตามความหมายในการวิจัยนี้ เนื่องจากอาจไม่มีกำลังซื้อเพียงพอ

หากพิจารณาตามสภาพการดำเนินชีวิตทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังมีสัดส่วนความสนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงที่สุด และผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยกับบุตรหลานมีสัดส่วนผู้สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุน้อยที่สุด โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีบุตรหลานคอยดูแลยามเจ็บป่วย

และเมื่อพิจารณาความเกี่ยวพันของที่อยู่อาศัยปัจจุบันนั้น พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ มีความสนใจไปอยู่ในสัดส่วนที่สูงที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ห่างไกลความวุ่นวายของเมือง และผู้ที่เขาที่อยู่อาศัยอยู่ปัจจุบันมีสัดส่วนของผู้ที่สนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงที่สุด เพราะไม่ยึดติดกับที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเหมือนผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย

ทั้งนี้ ความสนใจไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุนั้นไม่ขึ้นกับระยะเวลาการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ซึ่งพบว่า ยิ่งผู้มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยปัจจุบันยิ่งนาน ยิ่งมีสัดส่วนของผู้ที่สนใจอยากไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุในอัตราที่สูงขึ้น จากการสัมภาษณ์นางศรีประภา อินทรพงษ์นุวัฒน์ อายุ 63 ปี แจ้งว่า แม้จะอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยปัจจุบันมานานกว่า 20 ปี เมื่อสูงอายุขึ้น ก็รู้สึกว่าไม่ยึดติดกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยมีสัดส่วนของความสนใจจะไปอยู่ชุมชนผู้สูงอายุสูงกว่าผู้ที่ไม่มีความปัญหาที่อยู่อาศัย และผู้ที่เคยคิดย้ายจากที่อยู่อาศัยปัจจุบันนั้น มีสัดส่วนของผู้ที่สนใจไปอยู่ชุมชนสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยคิดย้าย

ตารางที่ 5-1 แสดงการเปรียบเทียบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา ชมรมอยู่วัยปี

ผู้วิจัย	สุทธิพงษ์ บุญฤทธิ์	บัญชา บุณยสิงห์	วรวรรณ นิตบงกช	วิไลลักษณ์ ไกรสุวรรณสาร
กลุ่มตัวอย่าง	ข้าราชการตำรวจ-พระนครใต้ อายุ 50 ปีขึ้นไป	ผู้ทำงานบริษัทชั้นนำ-กทม. อายุ 50-55 ปี	ผู้สูงอายุเขตคลองเตย อายุ 50-64	ผู้สูงอายุชมรมอยู่วัยปี อายุ 60-69 ปีขึ้นไป
วัตถุประสงค์	- ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในวัยสูงอายุ แนวทางในการดำเนินชีวิต เมื่อเกษียณ และความเห็นต่อชุมชนผู้สูงอายุ	- ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ สภาพการดำเนินชีวิต - ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในวัยสูงอายุและความเห็นต่อชุมชนผู้สูงอายุ	- ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพกายและจิต และการดำเนินชีวิต สภาพที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และความต้องการที่อยู่อาศัย และความเห็นต่อชุมชนผู้สูงอายุ	- ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ สภาพการดำเนินชีวิตทางสังคม - ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
ผลวิจัยที่เกี่ยวข้อง	- ส่วนใหญ่เป็นชาย สมรส มีบุตร การศึกษามัธยมศึกษา รายได้ 9,501- 17,500 อยู่พักบ้านพักราชการ ต้องการบ้านเดี่ยวสร้างเอง	- ส่วนใหญ่เป็นชาย สมรส มีบุตร การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้ 20,000-50,000 อยู่บ้านเดี่ยว ต้องการบ้านหลังที่สองเป็นบ้านเดี่ยวหรือสวนเกษตร	- ส่วนใหญ่สมรส มีบุตร การศึกษาประถมศึกษา รายได้ต่ำกว่า 16,801 อยู่เรือนไม้ ต้องการอยู่บ้านเดิม	- ส่วนใหญ่เป็นหญิง สมรส มีบุตร ปริญญาตรีขึ้นไป เกษียณ รายได้ 30,000 ขึ้นไป อยู่บ้านเดี่ยว เป็นเจ้าของ อยู่นาน อยู่กับลูกหลาน ไม่มีปัญหา ไม่เคยคิดย้าย
	- เห็นด้วยกับแนวคิดชุมชนผู้สูงอายุ เหมาะสำหรับผู้ไม่มีที่พักพิง ควรดำเนินการโดยรัฐ	- เห็นด้วยกับแนวคิดชุมชนผู้สูงอายุ - ชุมชนควรเป็นบ้านกลุ่ม อยู่ปริมาตร ไม่มีผู้อยู่ร่วม ควรซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ สนใจจะไปอยู่ เหมาะสำหรับผู้ไม่มีที่พักพิง - มีบริการแพทย์ พยาบาล อาหาร - มีคลินิก สวนสุขภาพ ศูนย์กายภาพบำบัด	- เห็นด้วยกับแนวคิดชุมชนผู้สูงอายุ ส่วนน้อยสนใจอยู่ เหมาะสำหรับผู้ไม่มีที่พักพิง ควรดำเนินการโดยรัฐ	- ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรมีผู้ดูแล อาศัยหลายวัย อยู่ปริมาตร แยกเป็นหลัง ๆ มีผู้อยู่ร่วม ใช้อัด - เห็นด้วยกับชุมชนผู้สูงอายุ และเกือบ 50% อยากไปอยู่ - ควรมีบริการอาหาร แพทย์ กิจกรรม คลินิก สวนสุขภาพ และห้องปฏิบัติการ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยข้างต้นทำให้ทราบถึงลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการดำเนินชีวิตทางสังคม รวมทั้งความคิดเห็นของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และความคิดเห็นต่อแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. รูปแบบที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุไม่ต่างจากรูปแบบที่อยู่อาศัยทั่วไปนักในแง่ผู้อยู่อาศัย ทำเล ลักษณะอาคาร กรรมสิทธิ์

จากผลการวิจัย พบว่า ความเห็นด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุตามความเห็นของผู้สูงอายุนั้นไม่ต่างจากที่อยู่อาศัยทั่วไปนัก โดยเฉพาะความเห็นที่ว่าที่อยู่อาศัยนั้นควรประกอบด้วยผู้อยู่อาศัยหลากหลายกลุ่มวัย ไม่ใช่มีแต่กลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ดังนั้นแนวทางในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงไม่จำเป็นจะต้องแยกกลุ่มผู้สูงอายุออกมาจากสังคมโดยรวม อาจต้องพิจารณาโอกาสในการพัฒนาที่อยู่อาศัยทั่วไป ซึ่งรวมความต้องการของสมาชิกของสังคมกลุ่มนี้เข้าไปด้วย เช่น

- 1.1 การจัดให้มีชนิดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
 - ที่มีการออกแบบเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะอยู่ในโครงการที่อยู่อาศัยทั่วไปเพื่อเป็นทางเลือกให้กับลูกค้าที่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะจัดอยู่มุมใดมุมหนึ่งของโครงการที่อยู่อาศัยทั่วไป โดยต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ดี ใกล้เคียงพื้นที่ผ่อนของโครงการ ซึ่งควรพิจารณาเพิ่มอุปกรณ์เสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในสวนเพื่อสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยในโครงการที่เป็นผู้สูงอายุ การออกแบบควรคำนึงถึงสถานภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น
 - จัดเป็นบ้านชั้นเดียว หลีกเลี่ยงการทำบ้านเล่นระดับเพื่อป้องกันอุบัติเหตุในบ้าน
 - การทำทางลาดต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงง่าย และเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อต้องใช้รถเข็น
 - บานประตูหน้าต่างกว้างพอเหมาะ มีที่จับประตูหน้าต่างที่เปิดปิดได้เพียงแค่นิ้วหรือดึงเท่านั้น (Handy Lever)
 - ห้องน้ำออกแบบเพื่อผู้สูงอายุ มีราวจับอย่างเหมาะสม
 - สวิตช์และปลั๊กไฟอยู่ในระดับที่เหมาะสม และปลอดภัยสูง
 - ไฟฟ้าแสงสว่างเพียงพอ เป็นต้น

เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีสถานภาพเสื่อมถอยลงทั้งทางกาย จิตใจ สังคม ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดในการออกแบบที่อยู่สำหรับผู้สูงอายุ คือ ความปลอดภัยภายในที่อยู่อาศัย และการออกแบบเพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีจิตใจแจ่มใส และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไปได้

1.2 การออกแบบ “ห้องสำหรับผู้สูงอายุ”

ในบ้านพักอาศัยสำหรับครอบครัวทั่วไปที่มีผู้สูงอายุเป็นสมาชิก ซึ่งห้องดังกล่าวควรอยู่ชั้นล่างของที่อยู่อาศัย มีการออกแบบที่เหมาะสมเช่นเดียวกับข้อเสนอข้างต้น และควรส่งเสริมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวให้มากที่สุดด้วย ไม่แยกโดดเดี่ยวจากสมาชิกในครอบครัว

1.3 จัดให้มีบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เหมาะสม

ซึ่งอาจอยู่ในรูปบริการเสริมของสโมสรของโครงการที่อยู่อาศัยทั่วไป โดยสามารถเรียกเก็บค่าบริการจากผู้ใช้บริการได้ โดยอย่างน้อยควรมีบริการต่าง ๆ เหล่านี้คือ

- มีบริการอาหาร 3 มื้อ สำหรับลูกบ้านที่เป็นผู้สูงอายุ
- มีการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เช่น การจัดสัมมนาเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายรูปแบบต่าง ๆ
- การจัดให้มีแพทย์มาตรวจเป็นระยะ ๆ
- การจัดห้องปฏิบัติธรรมในสโมสรโครงการ
- การจัดสวนสุขภาพให้กับผู้อยู่อาศัยทั่วไปและผู้สูงอายุ

ข้อเสนอข้างต้นจะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีงามของคนไทยที่สนับสนุนให้บุตรหลานเลี้ยงดูบิดามารดาที่แก่ชรา นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องการอาคารที่มีความสูงมาก เนื่องจากไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย และยังคงต้องการกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยซึ่งอาจเป็นการซื้อหรือซื้อหุ้่น ไม่ใช่การเช่าหรือเช่าอย่างในต่างประเทศ

2. ผู้สูงอายุไทยมีความผูกพันกับครอบครัวสูง การจัดเตรียมที่อยู่อาศัยคล้ายต่างประเทศต้องพิจารณามากขึ้น

การจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุต้องคำนึงถึงลักษณะผู้สูงอายุไทยซึ่งแตกต่างจากผู้สูงอายุต่างชาติ คือ ผู้สูงอายุไทยนั้นมีความผูกพันกับครอบครัวสูง ต้องการอยู่ใกล้ชิดลูกหลาน ต้องการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานในด้านจิตใจมากกว่าด้านสุขภาพ (ทรงศรี สุนทรทรัพย์, 2539 : 37)

แม้ผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวความคิดการสร้างชุมชนผู้สูงอายุ แต่การจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุตามอย่างต่างชาติ เช่น การสร้างชุมชนผู้สูงอายุ (retirement community) ซึ่งเป็นการจัดเตรียมโดยภาคเอกชนสำหรับผู้สูงอายุที่ยังสามารถดูแลตนเอง มีคุณลักษณะและบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และมีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการค่อนข้างสูงนั้น ไม่สามารถทำได้ง่ายนักในเมืองไทย ณ เวลานี้ เนื่องจาก

- ความเข้าใจถึงแนวความคิดชุมชนผู้สูงอายุยังไม่ชัดเจน เนื่องจากผลวิจัยที่ผ่านมารวมทั้งผลวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชุมชนผู้สูงอายุควรจัดสร้างโดยภาครัฐ ควรมีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการที่ต่ำ และเหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ไร้ที่พึ่งพียงอาจหมายถึงสถานสงเคราะห์คนชราของภาครัฐ ไม่ใช่ชุมชนผู้สูงอายุอย่างในต่างประเทศ
- ความเห็นด้านราคาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนั้นต่ำเกินความเป็นไปได้ในการจัดสร้างชุมชนที่เปรียบพร้อมด้วยลักษณะ บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องการ
- กลุ่มผู้สนใจไปอยู่อาศัยที่ชุมชนผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ นั้นมีคุณลักษณะ คือ โสด ไม่มีบุตร การศึกษาค่อนข้างดี อยู่ลำพัง แต่ที่สำคัญ คือ มีรายได้ไม่สูงมาก
- ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย และมีระยะเวลาการอยู่อาศัยค่อนข้างนาน จึงมีความผูกพันกับที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และไม่เคียดขี้จำจากที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

ดังนั้น การจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้สูงอายุไทยและต่างชาติ เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุลักษณะชุมชนผู้สูงอายุตามอย่างในต่างประเทศ อาจเสี่ยงต่อการประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีการศึกษาเพิ่มขึ้นถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย กำลังซื้อ และกระจายครอบคลุมหลากหลายกลุ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.3) สนใจที่จะไปพักชั่วคราวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในชุมชนผู้สูงอายุ การทำการตลาดสำหรับที่พักชั่วคราวของผู้สูงอายุนั้นจึงมีความเป็นไปได้ในแง่ของความต้องการสูง ซึ่งอาจพิจารณาการทำรีสอร์ทเพื่อการพักผ่อนของผู้สูงอายุในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือการพักผ่อนระยะยาวเมื่อลูกหลานไปต่างประเทศ นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (long stay) ซึ่งส่งเสริมให้ชาวต่างชาติมาพักผ่อนระยะยาวในเมืองไทยนั้น ควรที่จะมีการทำการตลาดผู้สูงอายุชาวไทยที่มีกำลังซื้อที่ต้องการเปลี่ยน

บรรยากาศได้เข้าพอกด้วยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะผู้คนวัยเดียวกันแต่ต่างชาติกัน และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้

3. จัดเตรียมที่อยู่อาศัยปัจจุบันให้พร้อมสำหรับผู้สูงอายุ

รูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคตนั้น จะแบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือกลุ่มที่สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจและไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ซึ่งการให้บริการในรูปแบบบริการในสถาบัน เช่น สถานสงเคราะห์ จะให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่ไร้ที่พึ่งพิงและขาดการอุปการะอย่างรุนแรงเท่านั้น และจะเริ่มลดลงเรื่อย ๆ แต่บริการสวัสดิการจะเน้นการเพิ่มศักยภาพที่เข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุและครอบครัวมากขึ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) เช่นเดียวกัน การให้บริการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุซึ่งมีกำลังซื้อคงต้องพิจารณาถึงความต้องการผู้สูงอายุเป็นหลัก ซึ่งการอยู่กับครอบครัวได้เป็นสิ่งที่เป็นที่พึงปรารถนาของผู้สูงอายุทั่วไป

นอกจากนั้น มีการคาดการณ์ถึงความต้องการของผู้สูงอายุที่จะเข้าไปอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยรูปแบบสถาบัน (Institutionalization) มากเกินจริง ซึ่งมีการวิจัยในอเมริกาพบว่า มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 8 ที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้สูงอายุ (retirement community) หรือ การดูแลส่วนบุคคลรูปแบบอื่น ๆ (personal care facilities) อย่างไรก็ดี การอยู่อาศัยในที่อยู่เดิมจนชรภาพลงเรื่อย ๆ นั้น (Aging in Place) ก็อาจจะเกิดปัญหาได้หากที่อยู่อาศัยชำรุดทรุดโทรม มีการออกแบบไม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว (Jill Quadagno, 2001 : 69) และงานวิจัยเรื่องความต้องการ ความคาดหวัง และทัศนคติของผู้บริโภคเกี่ยวกับศูนย์บริการผู้สูงอายุ (ทรงศรี สนธิทรัพย์, 2539) พบว่า ผู้สูงอายุสนใจรูปแบบบ้านพักส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมีความใกล้เคียงชุมชนผู้สูงอายุในการศึกษาคั้งนี้เพียงร้อยละ 10.59

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัว โดยมีนโยบายมาตรการที่เกื้อหนุน เช่น การลดภาษีบุตรหลานที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุในกรณีที่ผู้สูงอายุยังคงอยู่อาศัยในบ้านหลังเดิม และจากการวิจัยที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงปัญหาของที่อยู่อาศัยอันจะมีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตเมื่อชรภาพมากขึ้น ดังนั้นการทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมได้อย่างมีความสุข (Aging in Place) โดยการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยเฉพาะในส่วนของที่อยู่อาศัย ก็เป็นอีกแนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุอีกแนวทางหนึ่งที่พึงมีการส่งเสริมจากภาครัฐและภาค

เอกชนตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ปี 2545-2564 ซึ่งมียุทธศาสตร์สำคัญอย่างหนึ่งในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย ตัวอย่างเช่น

- การส่งเสริมให้มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนเองให้เข้ากับสภาพร่างกาย ในรูปของเงินทุนสนับสนุนสำหรับผู้สูงอายุที่ฐานะยากจน หรือการลดหย่อนภาษีโดยหักค่าใช้จ่ายการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะปานกลาง
- การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปรับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ผ่านทางกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกัน อยู่ในรูปชมรม หรือสมาคม ซึ่งมีกว่า 3,000 ชมรม (บรรลุ ศิริพานิช, 2539)
- การจัดบริการด้านการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุโดยรัฐหรือเอกชน ทั้งนี้ควรมีองค์กรกลางที่น่าเชื่อถือ เข้ามากำกับดูแลการบริการดังกล่าว เช่น องค์กรจากการเคหะแห่งชาติ หรือจากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับผู้สูงอายุ
- การสนับสนุนการผลิตอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองและสามารถอยู่ในบ้านกับครอบครัวได้มากที่สุด

นอกจากการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมแล้ว รัฐหรือเอกชนควรจัดบริการที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่บ้านตนเองได้ เช่น บริการอาหาร ผู้ช่วยทำงานบ้าน บริการดูแลสุขภาพยามีส่วนบุคคล จัดระบบขนส่งสาธารณะที่รองรับผู้สูงอายุได้ โดยทั้งนี้ต้องมีการควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัยของบริการต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะค่อนข้างเฉพาะเจาะจง คือ มีฐานะดี การศึกษาสูง จึงเห็นควรมีการวิจัยขยายไปยังกลุ่มประชากรผู้สูงอายุทั่วไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความต้องการของผู้สูงอายุโดยรวมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริการที่อยู่อาศัยรูปแบบต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันซึ่งจัดการโดยภาครัฐและเอกชน ลักษณะของผู้สูงอายุที่ใช้บริการ รวมถึงการสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ต่อบริการต่างๆ ที่ได้รับ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการจัดเตรียมบริการด้านที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุไทยต่อไป